

Žiga Josip NOVAK, baron in feldmaršalporočnik AOV

Marijan F. Kranjc

Nedavno mi je gospod Marjan z Brnika poslal internetno kopijo revije IZVESTJA iz leta 1897, ki jo je izdajalo Muzejsko društvo za Kranjsko. Naslovna stran je taka:

IZVESTJA

muzejskega društva za Kranjsko.

Uredil

Anton Koblar,

društveni tajnik.

Izdalo in založilo »Muzejsko društvo za Kranjsko«.

Letnik VII.

V Ljubljani 1897.

Natisnil A. Klein & Comp.

Baron Žiga Josip Novak. Spisal Fr. Komatar.

Na uvodnih straneh je članek urednika Fr. Komatarja z naslovom **Baron Žiga Josip Novak**. Govori o slovenskem generalu avstrijske vojske, ki naj bi ga jaz pozabil uvrstiti v **Neideološki in genetski seznam generalov in admiralov slovenskega rodu**. Odgovoril sem mu, naj pogleda pod št. 164, kjer dobesedno piše:

164. NOVAK, Siegmund Joseph, 1774–1860, baron in feldmaršalporočnik AOV.

Podatki se vsekakor ujemajo, razen v letnici rojstva. Zato sem sklenil, da povzamem podatke iz omenjenega članka, saj dokazujejo, da naši arhivi hranijo še marsikakšen zanimiv podatek, tudi o slovenskih (kranjskih) generalih. Letnico rojstva (1772) bo vsekakor potrebno popraviti, saj gre verjeti zapisu v župnijski krstni (rojstni) knjigi.

O rodbini Novak, ki je živela v Komendi, so podatki znani samo do leta 1777. Podatke o Novakovih je pisec članka dobil od g. Mejača, brez drugih oznak. Tako je zapisano, da je Peter Glavar, župnik v Komendi, dne 31. aprila 1765 prodal komendsko graščino pri Kamniku Frančišku Josipu Novaku, vendar o njegovem stanu ni podrobnih podatkov. Vsekakor je šlo za bogataša.

Drugi podatek je v poročni knjigi župnije v Komendi, kjer je 2. julija 1776 zapisano, da se je novodobni »graščak« Frančišek Josip Novak poročil z domačinko Terezijo Rožanec.

Zatem sledijo podatki o rojstvu devetih otrok:

- Marija Ana Rozalija, 14. avgust 1766,
- Frančišek, 2. april 1769,
- Ivana, 16. marec 1770,
- Josip Žiga, 12. marec 1771, umrl 1. julija 1773,
- **Žiga Josip, 16. marec 1772**, ki ga je krstil kaplan Malic, boter je bil Matej Letrman, ki ga je zastopal župnik Marko Mareinka, medtem ko je bila botra pl. Geneovefa de Schildenfeld po namestnici Doroteji Rožanec;
- Terezija, 27. junij 1773, umrla 16. julija 1774,
- Leopoldina Jožefa, 1774,
- Frančiška Antonija, 1776,
- Ana Marija, 8. julij 1777.

Mladi Žiga Josip je srednje šole obiskoval v Ljubljani, že 15. januarja 1790 pa so ga »unovačili« v 26. pehotni polk. Takoj so ga poslali na bojišče in je sodeloval pri napadih na trdnjavo Czettin. Ko je bil naslednjega leta odpuščen iz vojske, je nastopil kot praktikant pri novomeškem okrajnem glavarstvu. Ker mu uradniška služba ni ugajala, se je opredelil za častniško kariero.

Dne 21. januarja 1793 je bil kot kadet dodeljen 20. pehotnemu polku in je sodeloval v vojni proti Franciji. 11. junija 1794 je bil povišan v praporščaka, v številnih bojih pa se je odlikoval kot zelo pogumen častnik. Zato je bil 22. marca 1797 povišan v poročnika, večkrat pa je bil tudi pohvaljen. Že 7. marca 1800 je bil povišan v nadporočnika. Kot poveljnik čete je bil podrejen feldmaršalporočniku Janezu Žigu Rieschu, po vsem sodeč tudi slovenskega rodu. Dne 10. januarja 1805 je bil Novak povišan v stotnika in premeščen v 26. pehotni polk. V bitki s francosko vojsko pri Caldieru novembra 1805 se je še posebej izkazal, zato ga je nadvojvoda Karol posebej pohvalil. Zaradi »izrednega poguma« je bil povišan v »četrttega majorja« (najmlajšega) in premeščen v 37. pehotni polk. Kasneje, 2. aprila 1806, je za izreden pogum prejel viteški križec Marije Terezije.

Dne 10. novembra 1808 je bil kot major premeščen v 7. brodski graničarski pehotni polk in postavljen za poveljnika 2. bataljona. V bitki pri Rohru in Sieburgu 20. aprila 1809 je bil hudo ranjen. V bitkah pri Wagramu (1812) in Lipskem (1813) se je ponovno odlikoval, zato je bil 10. novembra 1813 povišan v podpolkovnika.

Zaradi izrednih zaslug podpolkovnika Novaka pri preganjanju francoske vojske skozi Švico ga je cesar 27. februarja 1814 povišal v polkovnika. Dne 16. aprila 1814 je bil postavljen za poveljnika prvega seklarskega graničarskega pešpolka št. 14, zatem pa za poveljnika mesta Stockachu.

Polkovnik Novak je 1815 dobil »prvi armadni križ«, ki ga je začel podeljevati cesar Franc I. To je bilo spominsko odlikovanje, enako za vse vojake in častnike, ki so se udeležili vojne 1813–1814 proti Franciji. Križ je skovan iz kovine osvojenih topov, obdan z lovorjevim vencem, z rumeno-črnim svilenim trakom v gumbni zaponki. Na sprednji strani je bil napis Libertate Europae Asserta 1813–1814, na zadnji pa Princeps et Patria Franciscus Imp. Aug.

Dne 24. oktobra 1824 so polkovnika Novaka »pobaronili«!

15. maja 1826 je bil povišan v generalmajorja in postavljen za poveljnika brigade v Gospiću, zatem pa v Karlovcu.

Dne 25. junija 1833 je bil povišan v feldmaršalporočnika in postavljen za poveljnika divizije v Petrovaradinu.

1. marca 1836 se je upokojil in se naselil v Ödenburgu, kjer je ostal vse do 1839. Zatem se je preselil na Dunaj in 1851 v Gradec, kjer je 15. februarja 1860 tudi umrl. Pokopan je v družinski grobnici na pokopališču sv. Lenarta.

Novak je bil visoke in krepke postave, vedno zdrav in je lahko prenašal vse vojaške težave. Dobro je govoril in pisal nemško in slovensko, nekoliko tudi češko, francosko in italijansko. Njegova poročila so bila jedrnata in slogovno zelo razumljiva ter jasna. Dobro je obvladal tudi matematiko, zgodovino in zemljepis.

Bil je trdnega, živahnega in poštenega značaja. Ljudje so ga cenili in spoštovali, vojaki pa so ga imeli zelo radi.

Kot poveljnik je bil strog in zelo energičen. V vojaških vedah in veščinah je bil dobro izurjen, v službi pa priden in marljiv. Predstojniki so vedno hvalili ne samo njegov osebni pogum, temveč tudi razumnost in delavnost.

Udeležil se je vseh bitk proti Napoleonovi francoski vojski. Bil je trikrat ranjen. Na vojaških vajah na Hrvaškem in Bosni je vedno poveljeval višjim enotam od svojega čina.

Bil je poročen in oče treh otrok.